

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Wijsheid in het spreken

Uw spreken zij te allen tijde aangenaam, niet zouteloos; gij moet weten, hoe gij aan ieder het juiste antwoord moet geven. (Kol. 4:6)

Als de HERE een situatie zo maakt, dat Hij ons roept om te spreken, dan moeten we die gelegenheid ook aangrijpen.

Maar dan komt het ook aan op wijsheid om te weten hóe en wát we moeten spreken.

Uw spreken zij te allen tijde aangenaam, zegt Paulus. Het is moeilijk de uitdrukking, die de apostel hier gebruikt, weer te geven. Je vindt er dan ook verschillende vertalingen van: in aangenaamheid (St. V.); liefelijk (Luther); in gratie (K.V.); oannimlik (Friese vert.); innemend (St. Willibrord). 't Is nuttig om zulke verschillende vertalingen te raadplegen. Ze zeggen ons alle iets over de betekenis van dit woord. We zouden de bedoeling van Paulus misschien zó het best kunnen weergeven: uw woord moet gesproken worden op een vriendelijke, prettige manier, zoals Gods genade u dat leert.

We moeten als christenen bedacht zijn op de indruk, die we in ons spreken op anderen maken. We moeten ongelovigen niet afstoten door hardheid en grofheid. Want het is niet te voorkomen, wanneer we spreken als christenen, dat er mensen zijn, die zich stoten. Maar dan moeten ze zich stoten aan het evangelie, en niet aan óns.

Het is geen schriftuurlijke gedachte, dat de manier, waarop we de dingen zeggen, er helemaal niets toe doet. Paulus bedoelt werkelijk, dat het zó gezegd moet worden, dat er iets van ons woord uitgaat, dat anderen trekt en boeit.

Ongezouten de waarheid zeggen, dat is niet naar de eis van het evangelie.

Johannes de Doper heeft er in zijn gesprekken met Herodes waarlijk geen doekjes om gewonden. Hij zei hem precies waar het op stond met zijn huwelijksleven. Maar hij besefte ook wel, dat hij tot de koning sprak. En Herodes hoorde hem gaarne.

En onze Heiland heeft de zonde nooit gedaan of gekend. Hij haatte de zonde met een volkomen haat. Maar Hij was nooit grof tegen de mensen. Al de tollenaars en de zondaars plachten tot Hem te komen om naar Hem te horen (Luk. 15:1). Ze voelden zo maar aan, dat Hij anders sprak dan de Farizeeën en Schriftgeleerden. Hij zei het hun wel, maar Hij stootte de mensen niet af.

En: niet zouteloos. Het staat in de grondtekst positief: met zout gekruid. Met een vleugje zout er bij. Zoals de kok de spijzen smakelijk maakt door het zout, dat hij er bij doet, zó moet ons woord kracht hebben.

De vrienden van Job zeiden onder een vloed van woorden, dat niemand onschuldig lijdt; ook Job moest wel schuld hebben, als hij zo leed. Ze hielden "vrome" redematies. Maar Job werd er flauw van. Want het waren vrome woorden zonder kracht. Ze deden hem niets.

Uw spreken zij te allen tijde met zout gekruid. Dat wil zeggen: Als je bij de Bijbel

leeft, dan heb je wat te zeggen; dan moet je niet allerlei onbeduidende dingen zeggen, maar zó spreken, dat het een mens tot nadenken prikkelt.

Gij moet weten, hoe gij aan ieder het juiste antwoord moet geven.

We moeten de persoon in aanmerking nemen, tot wie we spreken. En ook de omstandigheden, waaronder iemand verkeert.

Paulus wil ons leren, dat we niet tot de mensen moeten komen met allerlei vrome algemeenheden, maar tot ieder mens met het woord, dat hij in zijn situatie nodig heeft.

We moeten het rechte woord spreken op de rechte tijd.

Tegen iemand, die met ons wil debatteren.

Tegen iemand, die in nood is.

Tegen iemand, die een belangstellende vraag heeft.

Tegen iemand, die ons bestrijdt.

Tegen iemand, die er op uit is, om ons op een woord te vangen.

Als we b.v. met iemand spreken over het evangelie, en hij komt met tegenwerpingen, dan moeten we niet ophouden, want dat kan een bewijs zijn, dat hij echt met de boodschap van het evangelie bezig is. En dan moeten we kunnen antwoorden.

Paulus dringt er bij ons op aan, dat we in staat zullen zijn om rekenschap te geven van ons geloof.

Als u dit leest, dan zegt u misschien: dat is nogal wat! Dat kan ik niet.

Nee, ik kan het ook niet.

Maar we kunnen dat leren. En we moeten het leren. Want we zijn op school ons leven lang. We zijn op school bij de beste Leermeester: de Here Jezus. Die kon het. Daar sta je telkens weer versteld van, als je 't evangelie leest, hoe de Heiland de mensen te woord stond. Ieder mens kreeg van de Here Jezus het juiste antwoord.

Dat wil Hij ons ook leren. Want Hij heeft ons Zijn Geest gegeven. Dat is de Geest der wijsheid en der onderscheiding.

En: we zijn hiertoe geróepen. Wie geroepen wordt, moet niet zeggen: ik kan het niet. Want als we door God geroepen worden om te spreken, dan kunnen we het ook. De HERE gééft immers altijd wat Hij vraagt?

We moeten maar bidden om de Heilige Geest, dat Die ons wil leiden en regeren.

Het is werkelijk niet de vraag, wie van de tongriem gesneden is en wie het best kan debatteren. 't Is ook geen kwestie van wetenschappelijke vorming.

Paulus zei dit tot die broeders en zusters toentertijd in Kolosse, en hij zegt het vandaag tot ons.

Zo moet ons optreden en ons spreken als christenen zijn. Zó moeten we evangeliseren.

Dat kunnen we, als we de Schriften kennen. En als we door de Schriften geleerd hebben, wat er in een mensenhart te koop is, omdat we bij het licht van de Schrift ons eigen hart hebben leren kennen.

Dan gaan we aanvoelen, waar een vraag uit opkomt. Dan leren we omgaan met mensen. En dat gaat als alle leren van zondige

mensen. Met vallen en opstaan. Maar we gáán het doen.

En we dragen het evangelie van de Here Jezus uit, waardoor we zelf zo rijk geworden zijn, en waarmee we graag anderen rijk willen maken.

Want daar zijn we voor op de wereld.

Om als de gezegenden des HEREN voor anderen ten zegen te zijn.

Opdat door onze godzalige wandel onze naasten ook voor Christus gewonnen worden.

Den Haag.

J. Waagmeester

„Kerkelijk Leven”

'Onderhoudende artikel 31'

Wanneer we horen 'onderhoudende artikel 31', dan denken we direkt aan het aanhangsel, dat gedurende enige jaren de dusgenaamde pastorale aanduiding achter de naam van de kerken geweest is, tot welke wij behoren; "onderhoudende art. 31 k.o.". Doch we willen het ditmaal hebben niet over art. 31 van de kerkorde, maar over art. 31 van de nederlandse geloofsbelijdenis. Dat is ook een artikel, dat we onderhouden. Het behoort tot de artikelen over de kerk. Intussen valt het op dat het weinig wordt genoemd. In de vaak vermoeiende discussies, die zich nu al jaren lang voortslepen en waarin we geen stap verder komen worden bijna stereotiep de artikelen 27-29 van de belijdenis aangehaald. Maar van de artikelen 30 en 31 wordt bijna nimmer gerept.

Trouwens, van de artikelen 27, 28 en 29 wordt ook wel eens het een en ander vergeten. Om maar iets te noemen: in artikel 28 wordt gezegd dat het het ambt aller gelovigen is zich af te scheiden van degenen, die niet van de kerk zijn en zich te voegen tot de in dat artikel tevoren genoemde vergadering, d.i. de vergadering dergenen, die zalig worden, of zoals het in artikel 27 gezegd wordt, de heilige vergadering van allen, die waarlijk in Christus geloven, al hun zaligheid verwachtende in Christus Jezus. Men moet zich dus afscheiden van hen, die niet van deze vergadering zijn. In artikel 29 wordt gezegd wie wél van de kerk zijn: "En aangaande degenen, die van de kerk zijn, die kan men kennen uit de merktekenen der christenen; te weten uit het geloof, en wanneer zij, aangenomen hebbende de enige Zaligmaker Jezus Christus, de zonde vlieden en de gerechtigheid najagen; de ware God en hun naaste liefhebben, niet afwijken, noch ter rechter, noch ter linker hand, en hun vlees kruisigen met zijn werken. Alzo nochtans niet, alsof er nog geen grote zwakheid in hen zij, maar zij strijden daartegen al de dagen hun levens; nemende voortdurend hun toevlucht tot het bloed, de dood, het lijden en de gehoorzaamheid des Heren Jezus, in dewelke zij vergeving hunner zonden hebben door het geloof in Hem."

Van dézen moet men zich dus niet afscheiden.

Wél van degenen, die niet van de kerk zijn, die deze kenmerken der christenen missen.

Het is om te onthouden.

En om het te onderhouden.

Zeker thans, nu de kerk, waartoe we behoren, bewust in een crisis gebracht wordt.

Maar nu artikel 31.

Daar staat aan het slot: "Daarenboven, opdat de heilige ordinantie Gods niet geschonden worde, of in verachting kome, zo zeggen wij, dat een ieder de dienaars des Woords en

de ouderlingen der kerk in bijzondere achting behoort te hebben, om des werks wil, dat zij doen en in vrede met hen te leven, zonder morren, twist of tweedracht, zoveel mogelijk is."

Dat is onder ons — en we kijken daarbij niet naar één kant — een vergeten hoofdstuk. Onder ons wordt in de laatste jaren nogal eens met nadruk geschreven, dat de ambten in de kerk moeten onderhouden worden. Daarover bestaat, dacht ik, trouwens geen verschil. Met nadruk wordt ook gesteld dat de dienaren des Woords, ouderlingen en diaconen te zamen de raad der kerk vormen, hetgeen ook niet wordt ontkend. Maar in de praktijk wordt vaak vergeten wat artikel 31, en dat naar de Schriften!, leert. Daar wordt een eis van God vertolkt. En als men enerzijds zo nadrukkelijk opkomt voor "het ambt", maar het de ambtsdragers zo moeilijk maakt, dat zij hun dienst al zuchtende moeten doen, dan krijgt deze hulde aan "het ambt" en "de ambten" iets macabers, iets van de verering van gesneden beelden, de verheerlijking van een ambtsbegrip met negering en négering beide van de mannen, die de Heilige Geest — Hand. 20:28 — heeft aangesteld.

Nogmaals: we kijken niet naar één kant. En wat Gods Woord ons leert, wat art. 31 n.g.b. aan het slot zegt, dat dient nu juist in kritieke situaties in acht te worden genomen. Als er weinig verkeer is kan de chauffeur

zich een beetje spelen met het stuur veroorloven, op het spitsuur komt het op grote voorzichtigheid aan. Ook als er bij de ouderlingen moet geklaagd worden, juist dan, is het zaak toe te zien met hen in vrede te zijn, zonder gemor, twist en tweedracht. Juist dan is voorzichtigheid de moeder van de kerkelijke porceleinkast. Het is een koud kunstje twist te verwekken, een laaiende brand te doen ontstaan, een nieuwe kerkscheuring te weeg te brengen, het is moeilijker de twist te doen overgaan, de brand te blussen, de breuk te helen. Geen wonder ook: als wij tafellakenen doorsnijden is er geen zegen van de Here te wachten. Een scheuring is dan eerst geoorloofd, als ze plichtmatig is naar de duidelijke eis des Woords en als alles en alles gedaan is om met de regeerders der kerk in vrede te zijn, als we artikel 31 onderhouden hebben, onze belijdenis niet maar hebben geëerd met de lippen, maar haar gestand hebben gedaan met de dáád. Wij, die zo gaarne zeggen, dat onze vaderen déze belijdenis hebben bezegeld met hun bloed.

Mocht een lezer het nodig vinden mij weer eens te doen weten dat ik een oratio pro domo gehouden heb, en gepreekt voor eigen parochie, dan heb ik daar geen bezwaar tegen. Daarvoor schaam ik mij niet: ik heb de eigen parochie lief. Doch ik hield ook een oratio pro Domo (met een hóófdletter!): een pleidooi voor het Huis van God.

G. Visee

Antwoord aan Ds. Lok

In "Woord en Kerk", Kerkblad der Geref. Kerk te Berkel en Rodenrijs van zaterdag 18 februari 1967, ging ds. Lok in op een opmerking van mij in m'n artikel van 27 januari in Opbouw over de "Open Brief". Daaruit haalt hij het volgende aan:

"Er is ergens geschreven: "Wil de zaak van Jezus Christus nog een toekomst hebben in ons land, dan zullen degenen die bij deze zaak betrokken zijn elkander vóór alles hebben te vinden in de benoeming en waardering van wat in 1944 in Nederland is geschied binnen de Gereformeerde Kerken." Dat is mij veel te krasse taal. Nota bene: de zaak van Jezus Christus zou geen toekomst hebben in ons land, tenzij alle Christenen het vóór alles (zo staat het er!) eens zouden worden over de benoeming en waardering van wat er geschied is in 1944! Als ik deze woorden heb misverstaan hoop ik dat wel te vernemen. En zo niet, dan hoop ik dat de schrijver nog eens van deze krasse taal terugschrikt. Dit is een normatief stellen van een historisch feit, zoals ik nog niet eerder tegenkwam."

Na aanhaling van deze regels richt ds. Lok zich als volgt tot mij:

"U moogt en wilt van mij aannemen, dat ik beslist wel zou willen schrikken als er werkelijk iets te schrikken viel. Een schrik kan ook heilzaam zijn. Toch ben ik — ook bij herlezing van de door u gewraakte woorden — niet ervan teruggeschrokken, ook al niet, omdat deze woorden niet zó maar werden neergeschreven, maar wél overdacht een plaats kregen in een herdenkingsboekje over de "vrijmaking", die als "werk des Heren" werd beleden en herdacht. U heeft blijkens het vervolg van uw artikel er geen bezwaar tegen, de "vrijmaking" te kwalificeren als een "werk des Heren". Maar daarom is uw verontwaardiging zo slecht te begrijpen. Is het dan geen noodzakelijke zaak, dat wij het daarover ééns moeten zijn, of moeten worden? U valt blijkbaar over die woorden "vóór alles". Maar waarom werden die woorden neergeschreven? Omdat we gelukkig van oordeel zijn, dat wij het over vele zaken wél goed met elkaar eens zijn binnen de vrijgemaakte kerken, maar dat wij op dit onderhavige punt pijnlijk verdeeld zijn. En

het is die verdeeldheid, die ons verontrust en waarom wij deze woorden schreven, niet zonder reden in het genoemde denkboekje".

Hier volgt mijn antwoord aan ds. Lok. Hij meent, dat ik verontwaardigd ben, alsof ik gekrenkt zou zijn. Dat ben ik niet. Maar ik ben het helemaal niet eens met de uitspraak, dat de zaak van Christus geen toekomst zou hebben, als wij en alle Christenen het over 1944 niet eens worden.

In het herdenkingsboekje van Berkel en Rodenrijs is dus "de vrijmaking beleden als een werk des Heren". Belijden is een daad van geloof. Moet er nu aan de bekende twaalf artikelen een dertiende worden toegevoegd? Zo iets als: "Ik geloof, dat de vrijmaking van 1944 een werk des HEREN is"? Ik kan alleen maar zeggen, dat deze "belijdenis" de mijne niet is. Ik ben wel van mening, dat m'n vrijmaking een werk des HEREN was, d.w.z. dat ik door Gods genade "neen" heb gezegd tegen bepaalde formules en handelingen. Maar ik geloof in God en in Jezus Christus en in de Heilige Geest. Ik geloof niet in de Kerk, al geloof ik wel dat er een Kerk is. Ik geloof ook niet in of aan de vrijmaking. Anderen doen dat blijkbaar wel. Maar is het dan zo vreemd als van hen gezegd wordt, dat zij er een "vrijmakingsgeloof" op na houden?

Ds. Lok vraagt of het "geen noodzakelijke zaak is, dat wij het daarover ééns moeten zijn of moeten worden"? Mijn antwoord is: neen. Dat is niet noodzakelijk. Nog minder "vóór alles noodzakelijk". De "zaak van Christus" kan wel toekomst hebben binnen de vrijgemaakte kerken als we het over het onderhavige punt niet eens zijn. En het Koninkrijk van Christus kan en zal best toekomst hebben zonder dat alle Christenen het eens zijn in waardering en benoeming van 1944. Ik herhaal wat ik in bovengenoemd artikel schreef: "Tegen de christelijke gereformeerden hebben we altijd gezegd: Hoe we 1892 of 1905 beschouwen is van weinig belang, als we het in 1900 en zoveel maar echt eens zijn". We hoeven het denk ik niet in alles echt eens te zijn. Als we maar één zijn. Ik twijfel er niet aan of de christelijke gereformeerden en wij zijn één. Eén in Christus. En daarom moeten we trachten die éénheid in Christus ook zichtbaar te maken door met elkaar te verenigen als kerken. Met veel "sy-

nodalen" weet ik me ook één in Christus. En daarom moeten we in elk geval contact met hen zoeken. Zoals ik schreef in genoemd artikel.

Het is niet zo erg, dat we over 1944 verschillend oordelen. De vrijmaking was voor allen lang niet hetzelfde. Sommigen maakten zich vrij om kerkrechtelijke redenen. Anderen omdat ze zich in de dogmatische formules helemaal niet konden vinden. Zodat ze wel "neen" moesten zeggen. Weer anderen begrepen noch van de kerkrechtelijke noch van de dogmatische geschillen iets. Maar ze namen het niet, dat bijv. hun dominee geschorst werd. Moeten al die mensen, die er bij betrokken waren, het nu eens zijn in benoeming en waardering van de vrijmaking? En zal anders de "zaak van Christus" onder ons vrijgemaakten geen toekomst hebben? Naar mijn overtuiging is dit gelukkig niet waar. Anders kwam er van de "zaak van Christus" niets terecht!

Het is ook niet zo erg, dat "degenen, die bij deze zaak betrokken zijn" het niet eens zijn in waardering en benoeming van 1944. De meeste Christenen — en zij allen zijn toch bij Zijn zaak betrokken — hebben geen naam voor wat er in 1944 gebeurd is en waarden kunnen zij het maar matig. Toch zal het werk van Christus wel doorgaan — of niet-doorgaan — ook al zijn de Christenen in ons land het niet eens over 1944. Dat werk gaat door, overall waar het Evangelie als een-kracht-Gods-tot-zaligheid geloof werkt. In en buiten de vrijgemaakte kerken.

Ds. Lok richt zich verder nog als volgt tot mij:

"Aan het slot van uw artikel meen ik te mogen beluisteren, dat u aan een andere zaak een zekere prioriteit wilt verlenen, als u namelijk opmerkt: "We moesten de broedertwisten "onder ons" beëindigen. Door ons te concentreren op het Evangelie van Jezus Christus. Zijn we één in Christus?"

Ds. Lok gaat dan als volgt verder:

"U heeft in deze woorden óók zoiets uitgesproken als een "vóór alles". Als u stelt, dat wij het met elkander eens moeten zijn, sterker nog: dat wij één moeten zijn in Christus, dan zal deze opmerking bij ieder gereformeerde onmiddellijk instemming verkrijgen. Maar mag daar dan niet iets anders bijgevoegd worden? Dit namelijk: **moeten wij het samen wél eens zijn over de woorden van Jezus Christus, en moeten wij het samen niet eens zijn over de werken van Jezus Christus?** Naar mijn overtuiging ligt dáár de grote moeite. Natuurlijk stem ik gaarne toe, dat wij één moeten zijn in Christus en dat wij ons gezamenlijk zullen moeten onderwerpen aan het Evangelie van de genade van Christus — maar dan zou ik toch graag zien, dat we óók open oog hadden voor het voortgaande werk van de verhoogde Christus. We moeten zelfs geen scheiding willen maken tussen de woorden en de werken van de Here Christus". Tot zover m'n vraag.

Hier is m'n antwoord. Ds. Lok schrijft, dat we het ééns moeten zijn en dat we één moeten zijn. Ik zou zeggen: in Christus zijn we één. Met allen, die hun zaligheid van Hem verwachten en in Hem zoeken. Die éénheid is er naar mijn overtuiging onder de vrijgemaakten, bij alle verschillen die er zijn. Wat mij betreft: Ik heb het tafellaken met niemand doorgesneden. Die éénheid is er ook met velen buiten onze kerken. Die is er met alle gelovigen.

Die eenheid hoeft ook niet verstoord worden, doordat we het in veel dingen niet eens zijn. Bijv. niet in het oordeel over 1834. En over 1886. En over 1892. En over 1905. En

over 1944. Maar zonder het daarover ooit eens te worden kunnen de gelovigen wel samen in één kerk zijn en aan één tafel zitten. De ellende is juist, dat velen van mening zijn dat gelovigen het eerst in alles eens moeten zijn, eer ze één kunnen zijn of worden. Ik meen, dat er éénheid is bij veel verdeeldheid en verscheidenheid. Dat er éénheid kan zijn bij veel verscheidenheid bewijzen alle kerk-gemeenschappen. In geen enkele kerk zijn alle voorgangers en leden het in alles eens. Zonder dat het de éénheid in Christus verstoort.

Als ds. Lok vraagt of wij het wél eens moeten zijn over de woorden van Jezus Christus en of wij het dan niet eens moeten zijn over de werken van Hem, dan is mijn antwoord: Over het Evangelie moeten we het eens zijn en zijn we het wel eens denk ik. Maar over de werken van Christus in de geschiedenis der Kerk hoeven we het niet noodzakelijk eens te zijn. Het is wel mooi als dat zo is, maar noodzakelijk is het niet. Een historisch feit benoemen en waarderen is niet zo eenvoudig als sommigen wel menen. Dat de christelijke gereformeerden in 1892 niet megingen met de Vereniging van Afgescheidenen en Dolerenden zullen zij houden voor een "werk van Christus". Daarvoor danken zij Hem. De Gereformeerden oordelen daarover heel anders. Moeten Christenen het nu daarover eerst eens worden, éér ze samen willen zitten aan één tafel en samen willen leven in één kerk? Ik meen van niet.

Het werk des HEREN is niet zo gemakkelijk te onderscheiden als het Evangelie. Want de HERE werkt door middel van mensen. Van zondige mensen. Die veel aan het werk des HEREN bederven. Soms zó veel, dat het werk des HEREN vanwege veel menselijk geknoei haast niet meer te ontdekken is.

Ds. Lok meent voorts, dat hij met zijn bewering over "de zaak van Christus" in de lijn spreekt van art. 37 van de Ned. Gel. Bel., "waarin de vrijgemaakte Gereformeerde Kerk als haar geloof uitspreekt en belijdt: "hun zaak die nu tegenwoordig van vele Rechters en Overheden als ketters en goddeloos verdoemd wordt, zal bekend worden de zaak des Zoons Gods te zijn".

Hij stelt dus de vrijmaking van 1944 op één lijn met de grote Reformatie. Dat acht ik een overdrijving, die naar ik hoop wel eens zal over drijven. Waar zijn nú de Rechters en Overheden, die onze zaak als ketters en goddeloos verdoemen? Waar staan de brandstapels en schavotten in deze tijd? Waar zijn de arme schapen, die moeten vluchten voor de tyrannie van de valse kerk en van een vijandige overheid?

Het is mijn overtuiging, dat de "zaak van

de Zoon van God" zich veel breder uitstrekt dan "onze zaak". Anders zou het er met de "zaak van Christus" wel droevig voorstaan. Laten we toch nuchter blijven en de juiste verhoudingen zien.

Vervolgens vraagt mijn opponent:

"Mogen onze "vaderen" wél belijden, dat er een zekere identiteit is tussen "hun zaak" en de "zaak van de Zoon van God" en mogen de kinderen van die vaderen na enkele eeuwen dat toch niet meer zó nazeggen, lettende op de voortgaande verlossingsdaden van de Zoon van God?"

Mijn antwoord is, dat ik in elk geval "onze zaak" — of moet ik zeggen "ons zaakje" — niet durf identificeren met de "zaak van de Zoon van God". Ook al ben ik overtuigd, dat mijn "neen" van 1946 de HERE behaagde. Ik durf de "vrijmaking" niet zo maar rekenen onder de "voortgaande verlossingsdaden van de Zoon van God". Voor sommigen is de vrijmaking inderdaad een bevrijding, wil men verlossing geweest. Voor anderen is er niets veranderd. Sommigen zijn synodaler dan de "synodalen" en binden meer dan de "gebonden kerken" ooit gedaan hebben. En dan toch maar spreken van "voortgaande verlossingsdaden"? Ik kan daaraan niet meedoen.

Ten laatste nog dit. Ds. Lok meent, dat als wij "onze zaak" in zekere zin identificeren met de zaak van de Zoon van God, dit "geen normatief stellen is, maar een "benoeming en waardering" van een geregistreerd werk van Christus, de Zoon van God, in 1944".

Ik kan niet zeggen, dat ik dit erg duidelijk vind. Dat woord "geregistreerd" begrijp ik niet goed. Waarom spreekt men toch niet eenvoudiger. Vooral in een kerkbode. Verstaat men zulke taal in Berkel en Rodenrijs? Ik versta het niet. Wie heeft dat werk van Christus geregistreerd? In welk register is het opgenomen? Met welke andere werken staat het geregistreerd? Moet ik het zó verstaan, dat de grote Reformatie der zestiende eeuw, vervolgens 1834, 1886, 1944 op één lijn staan, in één register moeten geplaatst worden als "verlossingsdaden des HEREN"? Waarop hier en daar in 1965 of 1967 een nieuwe "verlossingsdaad" gevolgd is, die in hetzelfde register moet ingeschreven worden? Wie zo registreren wil ga z'n gang. Ik doe niet mee. En meen toch ook wel te behoren tot de vrijgemaakte kerken. Zonder het met alle vrijgemaakten eens te zijn. Laten wij nog maar wat over deze dingen nadenken. Ds. Lok en ik en velen met ons. We zullen er direct nog wel niet uit zijn. Voorlopig wou ik hiermee het gesprek over een en ander maar staken.

H. J. Jager

Het hart van het Evangelie

I.

Daar ds. Zemel bezwaar maak. tegen de onderscheiding hoofdzaken en bijzaken in het belijden van het Evangelie, meent hij ook bezwaar te moeten maken tegen de uitdrukking „het hart van het Evangelie”.

Wanneer die term toch gebruikt wordt dan noemt hij dat „een minder precies spraakgebruik”, waarbij we dan wel weten „dat er bedoeld wordt op de rechtvaardiging door het geloof”.

In deze zin schrijft hij in de Kerkbode van Overijssel-Gelderland-Utrecht.

Ik geloof, dat hij zich vergist als hij dan wel weet waarop bedoeld wordt, maar daarover straks.

Er is dus volgens ds. Z. wel iets in het evangelie, dat dan in een precies spraakgebruik niet het hart van het Evangelie mag heten, maar waarop wel bedoeld wordt als in een minder precies spraakgebruik van het hart van het Evangelie wordt gesproken, en dat iets is dan,

„we begrijpen het heus wel”, de rechtvaardiging door het geloof.

Ik zou ds. Zemel willen vragen hoe hij dan dat waarop bedoeld wordt, wanneer bij een minder precies spraakgebruik van het hart wordt gesproken, maar dat geen hart mag heten, in precies spraakgebruik dan wél noemt.

„Hoofdzaak” zal evenmin in precies spraakgebruik te aanvaarden zijn, want het hoofd is evenzeer een deel van het menselijk lichaam als het hart.

Toch moet dat waarop bedoeld wordt, sprekend van het hart in een minder precies spraakgebruik, blijkbaar wel iets bijzonders zijn in het Evangelie.

Hoe zouden we anders heus wel begrijpen waarop bedoeld wordt?

De belijdenis spreekt van een hoofdsom. Uiteraard begrijpen we ook dan wel wat er bedoeld wordt. Maar dat is in elk geval iets anders dan het hart.

De hoofdsom is het kapitaal zonder rente. De hoofdsom is dus meer dan dat waarop bedoeld

TE BERDE

Aanstaande woensdag: bidstond voor het gewas. Na uren, dagen, maanden: dankstond voor het gewas. Wederom na uren, dagen, maanden: bidstond voor het gewas: Enz.!

Dit is heel gewoon. Dit doen we al eeuw-in, eeuw-uit. Dit is traditie en dat kan een goede traditie zijn.

Over een maand: Generale Synode. Agenda: moeilijkheden, scheuringen, verdachtmakingen, gescheurde Avondmaallakens, enz.

Bidstond??

Helemaal niet nodig. Iedere kerk doet toch de voorbede voor het werk van de Synode!! Dit is volkomen duidelijk. Bid- en dankston- den voor het gewas houden we altijd. Dat hebben we altijd gedaan, jaar-in, jaar-uit, eeuw-in, eeuw-uit. Stel je voor als we het niet eens deden? De mensen zouden er wat van denken.

Bidstond voor de Generale Synode in deze tijd met dit agenda?? Dat doen we zelden of nooit. Stel je voor dat we het wél deden? De mensen zouden denken dat er iets bijzonders was. Ze zouden nog ongelijk hebben ook, want de agenda's van onze synodes bestaan reeds lang uit: moeilijkheden-hier, kwesties- daar, schorsingen-ginds, enz.

Wie gaan er ter synode? Antwoord: primi, secundi, tertii, kwartii of in verstaanbaar Nederlands omgezet: afgevaardigden, plaatsvervangers (pl.vv.) van afgevaardigden, pl.vv. van pl.vv. en tenslotte pl.vv. van pl.vv. van pl.vv. van afgevaardigden. Dit plaatsver- vèrvangend stelsel is langzamerhand geboden vanwege de lengte van de synodale zitting. Opmerkelijk is dat voor predikanten alleen secundi aangewezen zijn en voor ouderlingen secundi, tertii en kwartii. Dit doet vermoeden dat predikanten makkelijker in hun gemeente gemist kunnen worden dan ouderlingen in hun werk. Bedenklijker is dat op deze wijze de invloed van de predikanten, die dus kennelijk meer of minder kontinu aanwezig kunnen zijn, wel toe moet nemen ten koste van die van de ouderlingen die immers veel minder ingewerkt raken.

Het kost niet veel moeite nog meer nadelen op te sommen die aan dit stelsel verbonden zijn, maar dat willen we nu niet doen. Wel geeft dit ons aanleiding te vragen of het niet hoog tijd is dat deze synodale organisatie opnieuw onder de loupe genomen wordt. Het is toch te gek dat wat tijd betreft de ideale afgevaardigden zijn: predikanten met een kleine gemeente en A.O.W.-ouderlingen.

Wij zouden ten eerste willen voorstellen een efficiëncybureau in de arm te nemen om te onderzoeken of de werkwijze van de synode niet praktischer opgezet kan worden.

Het is — om één voorbeeld te noemen — toch de kolder gekroond dat alle rapporten van a t/m z worden voorgelezen. Vóór-ge- léezen 30 (dertig), 40 (veertig), ja zo nodig achtentachtig (88) bladzijden druks.

Ten tweede zouden we in overwezing willen geven of niet ieder jaar een G.S. gehouden kan worden gedurende de tijd van 3 à 4 weken, opdat ook "gewone" mensen hieraan kunnen deelnemen. Of dit de gewenste oplossing is, willen wij niet beweren maar vast staat voor ons dat er in deze verandering moet komen.

Westerhuis

wordt, sprekend in minder precies spraakgebruik van het hart van het Evangelie.

We kunnen deze twee begrippen trouwens niet eens vergelijken, want het zijn begrippen uit twee totaal verschillende beeldspraken.

Het hart als lichaamsdeel is een belangrijk orgaan van het lichaam in biologische zin. De hoofdsom is een waardebegrip in de economie. Het is echter niet een deel, maar het **gehele** kapitaal.

Zo gezien is het begrip hoofdsom in Zondag 7 vr. en antw. 22 van de H.C. evenmin juist.

Laten we hier echter niet te ver op doorgaan. We spreken immers in beelden en dan gaat het om het punt van vergelijking, terwijl het bij doorvoering van het beeld altijd ergens wringt.

Misschien mogen we hoofdsom verstaan als samenvatting in een kernachtige formule.

Merkwaardig is het, dat volgens Zondag 2 vr. en antw. 4 ook de wet in een hoofdsom wordt gegeven en dat dan niet de gehele wet wordt genoemd, maar alleen het centrale liefdegebod.

Even merkwaardig is, dat Jezus zelf zegt: Gij zult de Here uw God liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. **Dit is het grote en eerste gebod.** Het tweede, daaraan gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten.

Jezus zegt niet: Deze twee geboden zijn hetzelfde of zijn de ganse wet en de profeten, maar: aan deze twee geboden **hangt** de ganse wet en de profeten.

Alles hangt daaraan en is daardoor bepaald. Zou men dan hier toch kunnen spreken van het hart van de wet, want ook het gehele lichaam leeft door en is afhankelijk van het hart.

Zouden we zo ook niet kunnen spreken t.a.v. het evangelie? Alles wat leeft heeft een hart, de mensen en de dieren en alle levende schepselen Gods, waarin Hij zichzelf heeft geopenbaard.

Het hart van de mens is de levenwekkende centrale kern van waaruit de uitgangen van het leven zijn.

Dat is het geestelijke hart en naar analogie daarvan is voor het lichamelijk organisme het orgaan, dat het gehele lichaam doet leven ook het hart genoemd.

Alles wat leeft heeft een hart en zou dan niet gesproken kunnen worden van het hart van het Evangelie van het leven? Zouden we t.a.v. de levenskern, de liefde van God, die zich op het schoonst manifesteert in het offer van Christus, niet mogen spreken van het hart van het Evangelie?

Hieraan hangt het ganse Evangelie. Vanuit dit levenscentrum doorstroomt het leven het grote ondeelbare geheel van het Evangelie van Gods genade tot in alle uiterste delen evenals het hartebloed het gehele lichaam doorstroomt tot in de meest onaanzienlijke delen.

Hiermede is dus in het geheel niet gezegd en wil ook niet gezegd zijn, dat de andere lichaamsdelen niet van belang zijn, want elk lid heeft zijn eigen functie in het volmaakte geheel van het levende organisme en geen enkel deel kan en mag daarin gemist worden zonder dat er sprake is van verminking.

Alleen amorfe dingen hebben geen hart en geen organische structuur. Daarin zijn alle delen even belangrijk en ook even onbelangrijk. Maar daar kun je dan ook willekeurig iets van afnemen of er aan toe doen zonder dat er in wezen iets verandert, zonder dat er leven geraakt of vernietigd wordt.

Breek van een stuk steenkool maar een brok af en het blijft steenkool.

Alleen een organisme met onderscheiden organen kan leven, maar het heeft ook alle organen nodig om **volledig** te leven.

Daarom is het ook juist als de Catechismus op de vraag: Wat is een christen nodig te geloven? antwoordt: Al wat ons in het Evangelie beloofd wordt.

Alles, en dus het gehele Evangelie.

Natuurlijk heeft ds. Z. gelijk als hij zegt, dat wij niet hebben te geloven een soort hart van het Evangelie, maar dat is in Opbouw, waartegen ds. Z. zich richt, ook niet beweerd en nooit bedoeld.

Wat is het toch triest, dat haast elke uitlating van bepaalde „verdachte” zijde zo tendentius en vals wordt geïnterpreteerd.

Ds. Z. zegt: „Maar zodra men de term: het hart van het evangelie maakt tot een norm, die het handelen bepaalt, is uitkijken geblazen.”

Het woord norm is hier al tendentius, alhoewel er gelukkig nog niet gezegd wordt, dat het hart van het Evangelie in de zin waarin ds. Z. dit bekritiseert onze levensnorm zou zijn, die ons

handelen voor het gehele leven bepaalt. Nog niet, maar hoe gemakkelijk wordt het wel zo gelezen door de oppervlakkige lezer.

„Toch schroomt „Opbouw” niet (aldus ds. Z.) met loslating van het confessionele „hoofdsom” in de gesprekskring binnen te dragen een gezegde als: het hart van het Evangelie.”

Tendentius hierin is: het loslaten van het confessionele „hoofdsom”.

Wie als voorwaarde voor een gesprek stelt het vasthouden van het hart van het Evangelie, heeft natuurlijk daarmee nog niet losgelaten het begrip „hoofdsom” zoals de confessie die gebruikt. Dat is een onjuiste conclusie.

Waarom doet ds. Z. toch zoiets? Wil hij met alle geweld met ieder, die niet denkt als hij, een conflict forceren? We kennen hem als een oprecht man; daarom begrijp ik dit niet.

Terecht schrijft Opbouw t.a.v. de classis N.-Brabant en Limburg: „Zij had uit de Schrift goed verstaan, dat, als er in de kerk een kwestie is welke niet het hart van het Evangelie raakt, er moet gesproken, gesproken, gesproken worden met de in geding zijnde partij, zolang deze op christelijke kerkelijke wijze luisteren wil.”

Gesproken, want zij, die zich met hart en ziel vasthouden aan de gevende liefde van God in het verzoenend sterven van Christus aan het vreeslijk kruis, zij, die vanuit hun grote nood als zondaars, niet ophouden te pleiten op Gods genade en op Zijn genade alleen, zijn broeders en zusters, die wij alleen maar met evangelische liefde tegemoet mogen treden.

Ds. Z. zegt dan: „Nu zal niemand onder ons bij de één of andere kwestie uit zijn op een haastig vonnis. Het uiterste dient gedaan te worden om te overtuigen. Echter niet naar de situatie, die Opbouw aangeeft. Dat spreken en spreken is heel mooi zolang de in het geding zijnde partij op christelijke, kerkelijke wijze wil

luisteren.”

Maar wanneer ds. Z. niet wil spreken en spreken met dwalende broeders dan heeft dat „uiterste” niet veel waarde.

Ook door de P.S. van het Zuiden is niet het uiterste gedaan in het „haastige vonnis”, dat zij velden, door een aantal trouwe gehoorzame kerken uit te werpen.

De kerkeraad van Breda-Smouter heeft daadwerkelijk getoond op christelijke, kerkelijke wijze te willen luisteren, want hij heeft na gesprek met de classis beloofd met het leergeschied in de kerkelijke weg te zullen gaan.

Een ondertekeningsformulier was nog niet opgesteld, maar wel wilde de kerkeraad steeds, dat de ouderlingen en de diakenen de belijdenis ondertekenden zonder enig voorbehoud.

Is nu een ondertekeningsformulier ook al een formulier van enigheid geworden?

Niet alleen als „het hart van het Evangelie” de basis is wil ds. Z. niet spreken, maar zelfs niet als het volle Evangelie wordt aanvaard, maar men het niet in alles met hem eens is. Dit laatste schijnt volgens hem het criterium te zijn voor het christelijk, kerkelijk luisteren.

Dat de kerkeraad na gesprek met de classis de kerkelijke weg wil gaan bewijst hoe goed dat spreken is geweest.

Ds. Z. had beter gedaan het gehele artikel in Opbouw van 15 juli 1966 goed te lezen en zo mogelijk te weerleggen, inplaats van een **haastig vonnis** te vellen zonder het **uiterste** te hebben gedaan.

Broeders, die Christus waarlijk liefhebben, wijzen op een dwaling, met groot geduld, heet „hopeloos gezeur”.

Dat ds. Z. hier zo harteloos spreekt komt misschien wel omdat hij het hart van het Evangelie niet ziet.

(Wordt vervolgd)

D. van Loo

Aantekeningen bij de Kerkenordening

XXXII DE BEDIENING VAN DE DOOP

(I)

In art. 56 van de kerkenordening staat: „Het verbond Gods zal aan de kinderen der christenen met de doop, zo haast als men de bediening ervan hebben kan, verzegeld worden, en dat in de openbare samenkomst, wanneer het woord Gods gepredikt wordt”. Dat staat al van ouds in de kerkenordening.

De kerkenordening spreekt van de kinderen der christenen. Het begrip christenen hebben onze vaders heel ruim genomen. Ze geloofden aan de volkskerk, en dat niet alleen in het begin van de reformatie toen men nog hoop had dat de Roomse volkskerk in haar geheel tot bekeering zou komen en een gereformeerde volkskerk zou worden, maar dat geloof aan de volkskerk vinden wij ook op de synode van Dordrecht in 1618, en nog lang daarna. En uit dat geloof aan de volkskerk kunnen veel fouten worden verklaard, die de broeders in de 16e en in de 17e eeuw hebben gemaakt, de mannen van de synode van Dordrecht 1618 niet uitgezonderd. Zij waren opgevoed in de leer van de volkskerk en veel geslachten vóór hen waren daarin opgevoed. Wij zijn heel anders opgevoed en heel anders onderwezen en daarom is het voor ons na enige eeuwen niet zo moeilijk om te zien waar omstreeks 1600 de schoen wrong. Ondertussen moeten we niet menen dat het geloof aan de volkskerk in onze dagen niet meer voorkomt. Er zijn er ook nu zeer velen die het Nederlandse volk zien als een christelijk volk en elke Nederlander voor een christen houden, en dus alle kinderen die hier geboren worden voor kinderen der christenen. Wat reden is er dan met de kerkenordening in de hand om de doop van een kind te weigeren wanneer er door de ouders om wordt gevraagd? Dat is hetzelfde geloof aan de volkskerk dat in de 16e en 17e eeuw algemeen was. Het is nu een van de pijlers waar de oecumenische beweging op rust.

Er waren in de 16e en de 17e eeuw wel mannen die nadachten over de doop en zagen dat het niet goed ging met maar te dopen wat gedoopt wilde worden en soms ook wat nog niet eens gedoopt wilde zijn. Op de synode van Dordrecht 1578 kwam een vraag of men kinderen van allerlei mensen, als van hoereiders, afgesneden papisten en dergelijke mensen zonder onderscheid dopen zal. Deze vraag kwam blijkbaar van een broeder of van broeders die wat meer inzicht

hadden in de doop en wel aanvoelden dat het niet goed ging, al wisten ze nog niet zeker hoe het dan wel moest. Helaas kregen ze van de synode niet een antwoord dat hen helpen kon om de rechte weg te gaan. Het antwoord dat ze ontvingen was dit: „Overmits de doop aan de kinderen die in het verbond Gods staan toekomt en het gewis is dat deze kinderen buiten het verbond niet zijn, zo zal men ze van de doop niet weren.” Dit antwoord hadden de broeders niet uit de Schrift en was in strijd met het doopsformulier en met de catechismus. De Schrift zegt: „Want hiervan moet gij doordrongen zijn dat in geen geval een hoereerder, onreine of geldgierige, dat is een afgodendienaar, erfdeel heeft in het koninkrijk van Christus en van God.” Wie geen erfdeel heeft in het koninkrijk van Christus is geen deelgenoot van het verbond. Hij kan zelf het verbond verbroken hebben en dan wacht hem de wraak van het verbond maar niettemin ligt hij eruit. En hoe kunnen zijn kinderen dan kinderen des verbonds zijn? Elk zal in zijn geslacht wel een voorvader hebben die een gelovig man is geweest maar de gerechtigheid van de vader zal de zoon niet redden, en wie afvalt sleurt zijn kinderen mee in zijn afval. Als de vaders spraken van christenen hebben ze zich niet laten onderwijzen door Zondag 12 van de Heidelbergse Catechismus. En toch besloot men in dezelfde synode dat men in de kerken de Heidelbergse zoude gebruiken, en ook het doopsformulier. Als ik er echter aan denk hoe gauw ze er gewis van waren dat de kinderen niet buiten het verbond waren en hoe hun doopspraktijk is geweest, twijfel ik eraan of ze catechismus en doopsformulier wel hebben gekend. 't Zal wel zo zijn geweest dat men zocht naar een goed leerboek en naar een bruikbaar formulier bij de doop, dat er een paar zijn geweest die iets meer wisten van deze geschriften dan de naam ervan en die wat wisten van de goede resultaten die men met het gebruik ervan in Duitsland had - want beide komen uit Duitsland - en die voorgesteld hebben ze ook te nemen. En dan vindt men dat op een vergadering al gauw goed en wordt een besluit ertoe met algemene stemmen genomen. In onze dagen kan men twistgesprekken aanhoren en twistgesprekken lezen over de betekenis van het woordje „uw” in de uitdrukking uit het doopsformulier „dit uw kind”. Daar is men in 1578 niet aan toegekomen. Ik denk dat de oorspronkelijke schrijver er niets mee heeft bedoeld en het woordje uw hem zo maar uit de pen is gevloeid, want in de dankzegging voor de

doop laat hij het weg en spreekt van dit kind zonder meer. Ik moet zeggen dat de keuze in 1578 goed is geweest. Ik zal niet zeggen dat catechismus en doopsformulier volmaakt zijn maar wel dat het juwelen zijn en dat ik dat steeds beter zie als ik er naast leg wat in onze dagen aan soortgelijke geschriften vloeit uit de pen van geleerden en van minder geleerden.

Art. 57 van de kerkenordening zegt: „De dienaars zullen hun best doen dat de vader zijn kind ten doop presentere. En in de gemeenten waar men nevens de vader ook gevaders of getuigen bij de doop neemt (welk gebruik, in zich zelf vrij zijnde, niet lichtelijk te veranderen is) betaamt het dat men neme die de zuivere leer toegedaan en vroom van wandel zijn”.

Dat zijn zaken die voor ons vanzelf spreken. De vader moet als hoofd van het gezin er voor zorgen dat zijn kind gedoopt wordt en als getuigen ervan kan men geen mensen nemen die niet vroom van wandel zijn of die een andere leer aanhangen dan die waarvan het doopsformulier spreekt, want wie als getuige bij de doop optreedt stelt zich mede borg voor de goede opvoeding van het kind en dat het goed in de waarheid zal worden onderwezen. En hoe zou iemand die een andere leer aanhangt of zich om geen leer bekommert daarvoor borg kunnen zijn? Maar wat nu voor ons vanzelf spreekt sprak in de 16e eeuw niet vanzelf. Er waren toen veel vaders die meenden dat het helemaal niet nodig was dat zij ervoor zorgden dat het kind gedoopt werd en nog minder dat zij daarbij tegenwoordig waren, en met het geven van beloften aangaande de opvoeding moest men hun niet aan boord komen. Ze lieten anderen met hun kind ten doop gaan zoals in onze dagen vaders anderen met hun kind naar de zuigelingen zorg laten gaan.

Natuurlijk was de vader er wel bij wanneer er mannen van aanzien en vrouwen van rang als doopgetuigen optraden; gevaders worden zulke getuigen genoemd, en ook wel peters en meters. Hoe hoger in aanzien en hoe rijker die peters en meters waren hoe groter de praal waarmee de doop plaats had, en hoe schitterender de maaltijd die op de doop volgde, en hoe voordeliger voor het kind, want het hoorde zo dat elke peter en elke meter een geschenk voor het petekind meebracht. En de peter of de meter die daarbij niet behoorlijk uit de hoek kwam, kwam in opspraak. En elke gast bij het doopmaal behoorde daarvoor een bijdrage te leveren. En het werd vaak een braspartij.

De doop moest bediend worden zo haast als men de bediening ervan hebben kon, zei de kerkenordening. De kerkenordening had gemakkelijk praten maar er waren er zovelen van wie men afhankelijk was en die beledigd zouden zijn indien ze niet als peter of meter waren gevraagd. Men wilde niet graag hun ongenoegen over zich halen en was ook wel begerig naar hun doopgeschenken, pillegiften, zoals men ze noemde. Afhankelijkheid drong tot het zoeken van doopgetuigen, en dat niet alleen bij de arme die in de winter geen werk en geen brood had, maar ook bij de commandant van het garnizoen die graag overgeplaatst wilde worden, en bij de landedelman die graag aan het hof wilde komen, en bij de man van zaken die wel graag een nieuwe relatie wilde aanknopen en niet graag een klant wilde verliezen. „Welk gebruik niet lichtelijk te veranderen is”, zegt de kerkenordening, en daar spraken de broeders uit ervaring. „Zo haast als men de bediening ervan hebben kan”, zei de kerkenordening ook, maar wanneer men zo passen en meten moet om een dag te vinden waarop niemand verhinderd is kan men geen haast met de zaak maken. Op de synode van 1574 werd wel gezegd: „Die affectie van de ouders die de doop van hun kinderen begeren uit te stellen tot de tijd dat de moeders zelf hun kinderen presenteren of op die gevaders lang wachten, achten de broeders geen wettige oorzaak te zijn om de doop uit te stellen”, maar het leven richt zich zelden naar synode-besluiten. Er waren er wel die inzicht hadden in de doop en er haast mee maakten en van pracht en praal bij de doop en van zwelgprijzen op de dag van de bediening van de doop niets moesten hebben. Bilderdijk b.v. werd op 7 september geboren en op 10 september daaraanvolgende gedoopt, toen hij dus drie dagen oud was, en toen hijzelf vader werd liet hij zijn kinderen dopen een paar dagen na hun geboorte, dus bij de eerste gelegenheid die zich voordeed. Maar dat was al op het einde van de 18e eeuw toen het met de grootste uitwassen uit was.

In art. 57 van de kerkenordening staat dat het betaamt dat men als getuigen bij de doop neemt mensen die de zuivere leer zijn toegedaan en

vroom van wandel zijn. Dat spreekt voor ons vanzelf en laten wij blij zijn dat dat voor ons vanzelf spreekt. Oudtijds sprak dat niet vanzelf en zag men meer naar de grootte van de te verwachten pillegift dan naar leven en leer, zodat op de Zeeuwse synode van 1610 werd geklaagd, dat openbare goddeloze spotters en verachters van de godsdienst als doopgetuigen werden toegelaten. En zulke klachten hoorde men toen veel meer. Er was wat te reformeren in de kerk maar juist in die dagen gaf men alle aandacht aan het stuk der uitverkiezing. Hoe men ijveren kan voor de leer der uitverkiezing en tegelijk iedereen voor een christen houden en kinderen van openbare goddelozen kan zien als in Christus geheiligd, dat is een van die dingen waar men nooit achter komt.

„Overmits het gewis is dat kinderen van openbare goddelozen buiten het verbond niet zijn”, had de Zuidhollandse synode van 1578 gezegd. Niet allen waren in die tijd daar zo gewis van, er waren er ook die er anders over dachten en dat niet alleen hier en daar een predikant die bij de Schrift leefde en niet bij gangbare leringen, maar velen meer, zodat de broeders ter synode van Edam 1572 eenparig van oordeel waren dat het te prijzen zou zijn indien alleen kinderen van lidmaten der kerk gedoopt zouden worden. Daar begon het geloof aan de volkskerk te wankelen. De ene synode sprak de andere wel eens tegen maar de broeders in Noord-Holland hadden een betere kijk op de doop dan de broeders in Zuid-Holland. Het zou te prijzen zijn, zei men in Edam, maar was het ook uit te voeren? We moeten niet vergeten in wat toestanden men toen leefde en onder welke omstandigheden toen Woord en sacramenten moesten worden bediend. Daar hielden de broeders in Edam wel rekening mee en ze zeiden: „Indien de predikant zulks niet doen kan zonder grote verstoring aan te richten behaagt het de dienaren en broeders dat men ze zonder onderscheid ten doop zal ontvangen.” De predikant die een doop weigerde omdat de ouders zich niet om God en zijn dienst bekommerden kon een volksoploop teweegbrengen waarbij zijn ruiten zouden worden ingegooid, zo hem al niet wat ergers zou overkomen. Nooit, zolang de oudste inwoner van de plaats zich kon herinneren, had enige pastoor een doop geweigerd omdat er op de ouders was aan te merken was, en waarom dan nu wel? De broeders in Edam waren voorzichtig en wilden niet ruw grijpen in eeuwenoude toestanden, al waren het dan ook misstanden. Geef het Evangelie tijd om als zuurdesem te werken. Tot voorzichtigheid maanden ook de broeders in Gelderland in 1596, dus meer dan twintig jaar na Edam: „Ook zullen de dienaren des Woords de kerkelijke tucht naar luid van Gods Woord met ernst gebruiken, doch also dat men ook goed acht zal geven op de zwakheid en men de gesteldheid van de streek en de bewoners ervan in overweging zal nemen.” Ook met het oog op de prediking maande men tot voorzichtigheid en om bezadigd te zijn: „Worden ook vermaand alle dienaren des Woords dat zij niet te zeer hevig zijn in de bestraffing inzonderheid der papisten opdat alle bitterheid vermeden blijve, ook niet te hoge vragen, waaruit geen stichting kan komen, in de prediking voorstellen”. Kort daarna kwam het twistvuur bij Remonstranten en Contra-Remonstranten en toen heeft men niet naar die wijsheid gedaan.

(Slot volgt)

K. Doornbos

INGEZONDEN

EEN ENKEL WOORD

Voor de eerste maal heb ik, als veeljarig lezer van „Opbouw”, aan de Redactie verzocht, een bijdrage te mogen plaatsen. Recht kan ik daarop niet laten gelden en kan dat evenmin ten aanzien van de zaak waarover het gaat, die in den grond er één is tussen het blad en anderen, waarin ik van oorsprong niet ben betrokken.

In het nummer van 10 februari j.l. echter heeft prof. C. Veenhof onder het hoofd „Over het „nationale appèl”” mijn naam en gedraging ter sprake gebracht binnen het verband der bovenbedoelde, op zichzelf buiten mij omgaande, zaak. Het wil mij voorkomen, dat de hier aangeroerde kwesties van **werkelijk** belang zijn, boven de voor Opbouw en prof. Veenhof interne aangelegenheden uit en dat op z'n minst een poging op haar plaats is om geen voor dit belang schadelijk — **en overbodig** — conflict te doen ontstaan.

Prof. Veenhof heeft het artikel geschreven,

omdat hij in de houding van de Centrale Verbondsraad van het Gereformeerd Politiek Verbond ten opzicht van de bedoelingen en de medewerking van het Nationaal Evangelisch Verband en met name van mijzelf elementen meent te moeten signaleren, die niet in overeenstemming zouden zijn met de houding van die vrijgemaakt gereformeerden, die generaliter het G.P.V. steunen, tegenover de broeders, waarvan prof. Veenhof zich één der vertegenwoordigers weet. Vóór alles zij gezegd, dat het vooropstellen van zijn vertrouwen in de oprechte bedoelingen van den Verbondsraad en in schrijver dezes dankbaar geregistreerd mag worden, omdat aldus geen verdere verwijdering tussen broeders behoeft te worden gevreesd.

De tweeslachtigheid in de houding van den Verbondsraad zou nu bestaan in het tegelijk wel aanvaarden van het N.E.V. (door prof. Veenhof niet als zodanig genoemd) en mij in de politieke samenwerking en niet in kerkelijke opvattingen. Hij legt daarin de tweeërlei toets aan van het politiek-kerkelijke geval Laning in de stad Groningen en mijn kerkkeuze.

Het heeft Uw correspondent gespeten — dezerzijds evenwel ook zonder twijfel aan de bedoelde spontaneïteit — dat het artikel verscheen in het Opbouwnummer juist vóór de verkiezingen. Want de zaken waar het om ging, waren **politieke** zaken en wel hoogst ernstige. Zeer vermoedelijk is prof. Veenhof niet op de hoogte geweest van de voorgeschiedenis der oprichting van het Nationaal Evangelisch Verband, welke ruim een jaar geleden haar beslag kreeg. Het zou van weinig ernst getuigd hebben bij de wederzijdse vertegenwoordigers, indien zij de fundamentele dingen, waaraan prof. Veenhof denkt, niet, voorzoveel hun gegeven, tot den bodem hadden uitgediept, aler met elkander in zee te gaan. Zij hebben daar niet uit praktische (alsdan pragmatistische) overwegingen overheen gezien.

Wat was de directe aanleiding? De, in geestelijk opzicht, hoogst ernstige politieke situatie, die in ons land was ontstaan door de toegewijde deelneming van rechtse zijde in het decadente avontuur van het kabinet-Cals-Vondeling en door alles wat in die periode uit het volk tevoorschijn kwam. Terwijl men tevoren nog had kunnen pleiten voor de als rechts betitelde groeperingen in de functie van steunpunten die in een algemene terugtocht (hier op cultureel-politisch niveau) hun rol spelen, voortaan was dit niet meer mogelijk. Wij weiden hier nu niet over uit; het zij genoeg op te merken, dat o.i. de situatie die van kort voor 1795 nabij kwam. Christenen die van de ernst dezer omstandigheden, lang dreigend en nu acuut geworden, overtuigd zijn, hebben den plicht, de handen ineen te slaan. De vraag wat christelijk culturele, in casu politieke, werkzaamheid **eigenlijk** heeft voor te stellen, dient opnieuw te worden overwogen.

Vanzelfsprekend is er in de beoordeling van een toestand een subjectieve factor in het spel. Wie hem minder ernstig inziet, komt wellicht, bij vergelijking met andere feitelijkheden die dringen, tot minder stringente inzichten omtrent hetgeen te doen staat. Wie hem als ernstig beoordeelt, moet ernstig handelen. Dan zijn er barrières te overwinnen om tot inslaan van de juiste richting te komen en zijn er dus ook grenzen aan het bereikbare gesteld, doch het moet en het kan.

Over de inzet die hier de overwegingen dient te beheersen, valt niet zo lang na te denken: na den aanzet van het kabinet-Schermerhorn, de hand van Anema en de listige ondernemingen '66, kon die inzet zich voor den christen niet duidelijker vertonen dan als wat hij immer behoort te zijn: de **antithese**. En dat is een heel scherpe: het Koninkrijk tegenover „deze wereld”, niet als bekend vroom woord maar als klaarheid tegenover de leugens, eventueel vrome leugens, van den dag.

Dreigt er nu een breuk op een ander punt in het strijdersfront? Dit valt eerst te zien als men er zich juist tegenover opstelt — wat uiteraard iets anders is dan het zich inspannen om het te voorkomen.

Waarom wordt in het genoemde geval Laning aan de politiek de kerk verbonden? Is dit binnen het Groningse ressort gebeurd? Wij blijven ver van het gebeurde vandaan, maar menen te weten, dat het binnen de landelijke politiek niet aan de Generale Verbondsraad van het G.P.V. mag worden verweten, omdat de plaatselijke kiesverenigingen autonoom zijn. Gebeurt er t.a.v. overeenkomstige autonomie elders mogelijk één of ander dat hieraan niet evenwijdig loopt? Dan treft in elk geval op het politieke erf de **politieke C.V.R.** geen blaam.

Het is duidelijk, dat hier naast relatieve autonomie ook de verder reikende dusgenaamde „sovereiniteit-in-eigen-kring” in het geding is. Op dezen grondslag heeft het N.E.V. aanvaard en is het aanvaard. Er blijft alle ruimte om over den term van mening te verschillen en schrijver dezes is met dien term niet gelukkig, wel met wat er mee bedoeld wordt mits men verder denkt dan Kuyper had kunnen doen. Fixeren van een woord brengt nergens. Dit laatste geldt dan ook van den door prof. Veenhof geciteerden term „boventijdelijk Lichaam van Christus”, te weten tegen het adjectief „boventijdelijk”, dat n.m.m. in een discussie niet meer valt te gebruiken, vooral als het dan „binnen” den tijd zou gaan „omvatten”, welk laatste woord, zo meen ik, op de geciteerde plaatsen niet is gebezigd. Over de grote zaken, waar het hier om gaat, is men onderling nauwelijks begonnen te denken en het zou niet al te bevreemdend zijn indien hier, zoals zo vaak in de geschiedenis, het spectaculaire gebied van de politiek een impuls zou kunnen leveren. Beschouwingen volgen het leven en gaan er slechts zeer ten dele aan vooraf.

Bij periculum in mora, zoals nu aanwezig, behoort men snel aan te sluiten bij een groep die in voorwaartse beweging is, zonder versnippering en wensdromen, en mag van een gehoorzaam volgen het zich hiernaar voegen van eventueel nog aanwezige en te slechten oneffenheden worden verwacht. Alleen behoort van meet af te worden ingezien, dat het niet om een uiterlijk aantoonbaar doch om een geestelijk resultaat gaat.

Dit had n.m.m. ook te zijn bedacht bij het al te licht reppen over „Hervormd”. Formeel is hier iets (54e classis), dat logisch niet aanvechtbaar is, aanwezig. Daarom is het echter noch prof. Veenhof noch de door hem aangesprokenen te doen. Het gaat om de gereformeerde belijdenis en de gereformeerde prediking. Nog eens: wanneer het op zo uitgesproken wijze om geestelijk zo belangrijke dingen gaat als heden ten dage — en dat temidden van een veelomvattend en snel schiftingsproces — dan wachte men zich voor alles wat het al zo moeilijk inzicht onnodig moet vertroebelen. Er is maar één richtbaak, waarop wij temidden dezer schifting kunnen aantrekken, en dat is het Woord Gods, overal waar dit naar luid onzer belijdenis in zijn evangelische zuiverheid, wij mogen er i.c. aan toevoegen: met alle Reformatorische kracht, gepredikt wordt. Dat de antithese stelt, duidelijk en voor alles, te beginnen bij hetgeen heden in toenemende mate binnen de kerken „van deze wereld” is.

Mekkes

Graag geeft de Redactie een plaats aan dit Ingezonden van prof. Mekkes. Met hem is zij van oordeel dat de politieke situatie in ons land hoogst ernstig is. Met name omdat de Schriftuurlijke antithese in het politieke bedrijf niet meer wordt gezien of verdoezeld wordt. Met hem is zij van oordeel dat op het politieke terrein een concentratie van allen die deze antithese tot volle gelding willen laten komen noodzakelijk is. Daarom werd het samengaan van het G.P.V. en het N.E.V. ook van harte toegejuicht. De Redactie neemt er voorts nadrukkelijk nota van dat de leiding van het G.P.V. en het N.E.V., vóór zij tot samenwerking besloten, de fundamentele kwesties waarom het daarbij ging tot op de bodem hebben uitgediept en daar niet uit praktische, en alsdan pragmatische, overwegingen heeft overheen gezien. Voorts merkt de Redactie op dat het in het terzijde stellen van de heer Laning ten principale allerminst ging om een locale maar om een zeer principiële kwestie en dat noch de Verbondsraad van het G.P.V., noch Politeuma het gebeurde in Groningen heeft afgekeurd, veeleer het tegendeel deed.

Red.

STICHTING CHRISTELIJK CULTUREEL CENTRUM

Onder het thema „Dichters spreken ons (niet) aan” zal uitgaande van bovengenoemd Cultureel Centrum op 18 en 19 maart a.s. een weekendconferentie worden gewijd aan poëzie van nu.

Samen „denken over” eigen aard, functie en achtergronden van de poëzie, maar ook „luisteren naar”: wat zeggen de dichters van nu er zelf van?

De dichteres Inge Lievaart uit Scheveningen zal haar medewerking geven.

Plaats: centrum „de drietip” te Ellecom (bij Arnhem).

De conferentie duurt van zaterdag 16.00 uur tot zondagavond.

Adres voor aanmelding en verdere inlichtingen: bureau Christelijk Cultureel Studiecentrum, Prins Bernhardlaan 62, Voorschoten. Tel. 01717-3585.

BOEKBESPREKING

Kun je zingen van de verkiezing?,

door Ds. Fr. de Jong, uitgave Semper Agendo n.v. Apeldoorn, z.j. f 3.70.

Dit boekje zou ik gaarne ter lezing en overweging aanbevelen. Het is maar klein: 64 pagina's, niet van volslagen boek-formaat, en daarbij zijn nog verscheidene, die niet of slechts gedeeltelijk bedrukt zijn. De schrijver merkt dan ook vooraf op, dat men in zijn boekje niet een all-round verkiezingsleer moet zoeken en dat alle vragen rond dit onderwerp niet aan de orde komen. Maar het prijzenswaardige van dit boekje is, dat het op bevattelijke, indringende wijze duidelijk maakt, dat het geloof in Gods verkiezing inhoud is van ons geloof in het evangelie van onze Here Jezus Christus en zo ook inhoud van onze enige troost in leven en sterven. De verkiezing staat daar niet buiten; is geen duister en vreemd iets, waaraan we maar zo weinig mogelijk moeten denken om niet in verlegenheid te geraken, maar ze kan ons blij doen zingen.

Beter dan vele woorden van mij kan misschien een citaat u de aard van dit boekje laten verstaan. Ik neem iets van wat de schrijver zegt in verband met de bekende tekst Ef. 1, 4: „Dan gaat Paulus opsommen. Dan gaat hij zeggen, waarmee God de Vader van onze Heer Jezus Christus ons zoal gezegend heeft: Hij heeft ons immers in Hem uitverkoren vóór de grondlegging der wereld.... Dat is het eerste. Dat is Gods eerste zegen. We kunnen ook zeggen: dat is dé zegen, de grote zegen. Al het andere wat Paulus in het vervolg van zijn lofzang nog opsomt, komt uit deze grote zegen voort: (. . . .) Laten we maar goed lezen: Hij heeft ons immers in Hem uitverkoren . . . In Hem.... dat is: in Zijn Zoon, in onze Heer Jezus Christus. In Hem..... die beide woordjes vinden we maar even zeven keer in deze lofzang van Paulus. (. . . .) Zeker, de verkiezing is het werk van God. Het is zelfs het hart van zijn werken. Maar dat hart is binnenste buiten gekeerd toen Jezus op aarde kwam en die vreselijke weg ging van lijden en dood voor ons.... Ja, laten we bij dat hart van Gods werken (de verkiezing) toch denken aan het hart van het Evangelie: aan het kruis van Jezus. Dan, dan gá je zingen — als vanzelf! (. . .) Ja, dan volgen de woorden 'vóór de grondlegging der wereld': voordat God de fundamenten legde van het gebouw van de schepping. Voor het besef van vele mensen doen die woorden het nu precies. Als die er nu eens niet stonden! Die woorden vormen voor hun besef nu precies het dreigende, het onzekere. Er is over je, zonder je beschikt! Je hebt er niets kunnen toedoen of afdoen. Ontzettende gedachte! (. . .) In die woorden zit niet iets dreigends, zit niet iets onzekers. Integendeel — ze willen zijn een bron van vertroosting! Ja, dáárom spreken de Dordtse Leerregels telkens over de verkiezing, als een troost, een vertroosting, omdat ze plaats vond 'vóór de grondlegging der wereld'. Gods verkiezing is niet maar een inval op een bepaald moment: een inval die op een ander moment ook weer ongedaan gemaakt kan worden. Gods verkiezing maakt deel uit van zijn plannen met deze schepping: plannen die verwerkelijkt zullen worden. Daarom is de verkiezing de onaantastbare, onwankelbare grondslag van het heil voor heden en toekomst”.

De puntjes tussen haakjes zijn van mij om aan te geven, dat ik zinnen heb weggelaten. De andere puntjes zijn van de auteur zelf.

Nog wel meer sprekende citaten zouden zijn te geven.

Is er dan niets op dit boekje aan te merken? Ja, dat ook wel weer. Bij alle waardering heb ik ook enkele bezwaren. Zo betoogt bijv. de schrijver, dat volgens de Bijbel verwerping niet onherroepelijk zou zijn en dat de poort der genade open bleef staan voor Ezau en voor Saul. Maar dat berust m.i. op een verkeerd verstaan van de aard der verwerping. Er zal moeilijk Schriftbewijs te geven zijn voor de gedachte, dat Ezau en Saul wel weer in hun positie hersteld hadden kunnen worden. De auteur noemt in dit verband ook het Israël van Paulus dagen. Maar in Rom. 11, 1 wordt ontkend, dat God Israël verstoten heeft. Voorts stelt de schrijver zeer terecht, dat de verwerping alleen zijn oorzaak

vindt in de eigen schuld der verworpenen: „Zij worden verworpen, die God en zijn genade verwerpen! Zij worden verworpen, die niet willen aan de 'stijl' van de verkiezing.” Maar verzuimd wordt er op te wijzen, dat er toch ook niet-uitverkorenen zijn. De auteur haalt telkens - en dat is te waarden - de Dordtse Leerregels aan, maar het is opmerkelijk, dat 1, 15: „Deze eeuwige en onverdiende genade van onze verkiezing wijst en prijst ons de H. Schrift allermeest daarmee aan, dat zij wijders getuigt, dat niet alle mensen zijn verkoren, . . .” niet wordt genoemd. Dit had, meen ik, wel in dit boekje verwerkt moeten, wil ons lied over de verkiezing tenvolle zuiver blijven. God verkiest uit het ganse, door eigen schuld verloren, menselijk geslacht. Dit moet m.i. het uitgangspunt zijn bij al ons spreken over Gods verkiezing. Zoals dat dan ook de Dordtse Leerregels doen.

Deze woorden van kritiek nemen mijn waardering voor dit boekje niet weg, dat er zo treffend in geslaagd is de verkiezing als een werkelijkheid in ons leven aan te wijzen.

De uitvoering van het boekje is eenvoudig gehouden, maar keurig. Het leest prettig.

H. Venema

☆☆☆

Ds G. Janssen, **De Vrijmaking**. Schetsen ter behandeling op de Geref. Jongelingsverenigingen. 3e druk. Uitgave: Ned. Bond van Geref. Jongelingsverenigingen Aukummerstraat 19, Dalfsen (Ov.).

Het bovengenoemde boekje is een bundel schetsen met het oog op de behandeling van de geschiedenis van de Vrijmaking. Van harte bevel ik ze aan. De schetsen zijn helder en beantwoorden geheel aan hun doel, namelijk het steun bieden bij het maken van een opstel of lezing over de daarin genoemde onderwerpen. Ik ben blij dat deze bundel weer is herdrukt. Want de onkunde omtrent de Vrijmaking is zeer groot. Ds Janssen geeft uitstekende voorlichting! Hij is ook de kenner bij uitnemendheid van wat bij de Vrijmaking geschiedde. Een paar opmerkingen zou ik willen maken. Op blz. 8 schrijft ds Janssen terecht dat het spreken van onmiddellijke wedergeboorte onjuist is. En zoals hij dat daar zegt ben ik het geheel met hem eens. Maar ik zou er graag bijgevoegd willen zien dat onze vaderen terecht van on-middellijke wedergeboorte spraken in hun strijd met de remonstranten! Want als de remonstranten van middellijke wedergeboorte spraken, hadden ze met dat woord „middel” het oog op de **wilsbeslissing** van de mens welke nodig was zou Gods Geest de mens kunnen wederbaren. Wij aanvaardden van harte dat God bij de wederbaring van de mens het **Woord** als middel gebruikt. En als we daaraan denken spreken we van een **middel-lijke** wedergeboorte en wijzen we de **on-middel-lijke** af. Maar we aanvaardden evenzo van harte dat God bij de wederbaring van de mens niet het middel van diens toestemming of medewerking gebruikt. En als we daaraan denken verdedigen we een **on-middelijke** wedergeboorte! Het hangt er maar van af op welk „middel” men het oog heeft als men het spreekt over middellijke en onmiddellijke wedergeboorte. Helenius de Cock sprak ervar dat de wedergeboorte wel on-middel-lijk, maar niet middel-loos geschiedde. Omdat er in het begin van deze eeuw over deze zaak zoveel te doen is geweest en zoveel verwarring is ontstaan is het wel goed hierop te wijzen. Een volgende opmerking is deze: Ds J. verwijst bij de „bronnen” voor de geschiedenis van „1905” ook naar het boekje „Rondom „1905”.” Mag ik er hier even op wijzen dat ik die geschiedenis wat de historische data betreft zo volledig mogelijk heb beschreven in „Nog eens een appèl”? Er kwamen mij nadat Dr Dam, Holwerda en ik „Rondom „1905”” hadden geschreven nog verschillende interessante gegevens ter beschikking. En die heb ik in het genoemde boekje verwerkt.

Ik hoop dat deze schetsenbundel goed zal worden gebruikt. Ze is voortreffelijk uitgegeven.

C. V.

☆☆☆

Dr. C. van der Waal, Sola Scriptura, wegwijzer bij het Bijbel lezen. I Genesis-Kronieken. Oosterbaan en Le Cointre, Goes.

Prijs gebonden f 6.50; gekartonnerde schooluitgave f 5.90.

Dit boek, welks Latijnse titel betekent: De Schrift alleen, wil zijn, zoals de ondertitel aangeeft, een wegwijzer bij het Bijbel lezen. In dit eerste deel worden dan schetsen - zo zouden we

het tenminste kunnen zeggen - gegeven over de boeken Genesis tot en met Kronieken.

De bespreking van de Pentateuch - de "vijf boeken van Mozes" - beslaat 120 bladzijden, van Jozua tot en met de boeken der Koningen is het 60 bladzijden, 1 en 2 Kronieken worden in ruim 6 bladzijden afgehandeld. Dat de Pentateuch breed behandeld wordt is verstaanbaar. Maar de proporties zijn toch wel ietwat onevenwichtig. Over het eigen karakter van de geschiedschrijving in de boeken der Kronieken had wel wat meer gezegd mogen worden. En dat de boeken Jozua tot en met Koningen - afgezien van Ruth - in de Hebreeuwse Bijbel naar de benaming der Joden "de vroegere profeten" heten, zulks in tegenstelling tot "de latere profeten" - Jesaja tot en met Maleachi, maar afgezien van het boek Daniël en van de Klaagliederen had ook beter uit de verf kunnen komen. Ik weet niet wat de schrijver in een volgend deel - volgende delen? - van plan is, maar er zou wel iets voor te zeggen geweest zijn om de profeten -Jesaja etc. te plaatsen in hun historisch kader.

We hebben hier een Bijbelse geschiedenis in vogelvucht, een aanwijzen van lijnen die in die geschiedenis aanwezig zijn. Soms zet men een vraagteken. Lijnen trekken is een min of meer gevaarlijke bezigheid: het kan gemakkelijk enigzins ontaarden in een wringen in een bepaald schema. De schrijver is geloof ik wel voorzichtig geweest.

Wanner Dr. Van der Waal van de zondvloed vertelt wijst hij ook op het Babylonisch zondvloedverhaal, dat in verschillende opzichten frappante overeenkomst vertoont met het Bijbelse, hoewel er anderzijds zeer kenmerkende verschillen zijn. Nu lees ik bij Van der Waal op blz. 30 inzake dat Babylonisch verhaal: "De oorzaak van de vloed is niet de zonde der mensheid, doch verkeerd beleid van de grote goden, dat door de God Ea aan Uta-napisjtim (de Babylonische Noach) verklapt wordt". Maar het Babylonisch verhaal zegt, wanner Ea verantwoording aflegt over het verklappen van de zaak:

Ea nam het woord en sprak tot de heldhaftige Enlil:
"Gij, o held, zijt anders de wijste onder de goden!
Hoe onberaden toch hebt gij de stortvloed gemaakt!
Den zondaar toch leg zijn straf op en vergeld den snodaard zijn misdaad!
laat daarna van hem af, dat hij niet verdelgd wordt;
wees lankmoedig, dat hij niet vergaait!

In plaats van een stortvloed te maken, had er een leeuw kunnen komen om het land te ontvolken!
In plaats van een stortvloed te maken, had er een wolf kunnen komen om het land te ontvolken!
In plaats van een stortvloed te maken, kon er hongersnood uitbreken om het land te bestraffen!
In plaats van een stortvloed te maken, had de pest kunnen komen om de mensheid te slaan!"
(vert. De Liagre Böhl)

Er is dus wel sprake van zonde, maar Ea zegt dat de straf een maat moet hebben, dat er één keer een eind aan moet komen, dat er geen onherstelbaar verderf moet zijn, waarbij allen omkomen.

Ik beweer niet dat de zonde hier dezelfde plaats heeft als in het bijbelse zondvloedverhaal: wanneer gewag gemaakt wordt van het besluit der grote goden om de vloed te brengen horen we niets van de redenen daartoe. Maar de aangehaalde regels laten toch wel zien dat ook in Babel de zonde een rol speelde. Achteraf heeft de godin Ishtar er spijt van in de godenraad voor het onheil gestemd te hebben. En de andere goden zijn ontsteld als ze de vloed aanschouwen, en treuren met Ishtar. Inderdaad, we zijn hier in een totaal andere gedachtenwereld: een innerlijk tegenstrijdig godendom.

Het zou te ver voeren dit boek van bladzijde tot bladzijde na te gaan en te bespreken.

Met het gegevene wil ik volstaan.

L.

B.J.

☆☆☆

De twee verbonden en hun Sabbat, dl. IV van de serie: „opdat zij allen één zijn”, door A. J. S., uitg. C. Blommendaal n.v., 's Gravenhage, 1966, f 4.50.

Bij het lezen van dit boekje verbaas je je er

weer eens over hoeveel wonderlijke en ongerijmde uitleggingen er toch van de Schrift gegeven worden.

We horen nl. in dit boekje vooreerst van de Zevende-Dags-Adventisten. Dezen willen, overeenkomstig hetgeen we lezen in de Tien Geboden, nog steeds de sabbat houden en dan vanzelf ook op de zevende dag der week.

Het houden van de zondag, op welke wijze ook is het merkteken van het beest, van het pausdom. De zoeven genoemde Adventisten maken hierbij onderscheid tussen de wet van Mozes, die ceremoniële en burgerlijke wetten zou bevatten en vandaag niet meer van kracht zou zijn én de wet van God of wel de Tien Geboden, die als zedelijke wet zonder meer blijvende geldigheid zou hebben, dus ook de bepalingen van het vierde gebod.

Tegen wat deze Zevende-Dags-Adventisten zo leren maakt de auteur van dit boekje, niet nader dan A. J. S. aangeduid, verschillende goede opmerkingen. Zo bijv.: „Het vereenzelvigen van 'de 10 woorden' met 'de wet', waardoor men ze uit het geheel der wet licht, vormt een grote belemmering voor een recht verstaan van Gods Woord.” (blz. 9) Zo zou er nog wel meer te noemen zijn. We worden telkens herinnerd aan de discussie, die ook onder ons gevoerd is en wordt.

Daartegenover staat, dat de auteur ook vreemde opvattingen voordraagt. Zo bijv. (blz. 51), dat het vrijgemaakt zijn van de wet, zoals Paulus daarvan spreekt, alleen de gelovigen in Christus zou betreffen en niet het Israël als geheel. Hij meent zich daarvoor te kunnen beroepen o.m. hierop, dat we in Hebr. 8, 13 niet lezen: is verdwenen, maar slechts: is niet vër van verdwijning. Het Israël, dat zich nu weer in Palestina bevindt, zo krijg ik de indruk, zou van Godswege nog gebonden zijn al de bepalingen van de oudtestamentische wetgeving na te komen of met-tertijd na te komen. Israël had zich daaraan immers herhaaldelijk vrijwillig, zij het in zijn verblindings (!), onderworpen (blz. 10).

Ook vrees ik, dat de schrijver Mat. 5, 17 niet goed heeft begrepen. Hij noemt nl. de wet van Christus een andere wet dan die van Mozes, al zouden de zgn. zedelijke ge- en verboden van de wet van Mozes (sommige ervan verdiept) ook behoren tot de wet van Christus (blz. 55).

Zo wordt ook nog weer een onderscheiding in de wet aangebracht. De wet van Christus is echter geen andere dan de wet van Mozes. Wel heeft Christus de wet vervuld, heel de wet. Christus heeft de volle werkelijkheid van de wet aan de dag gebracht, o.a. van de offeranden, van het zesde en zevende gebod en ook van het vierde gebod. Ook dit gebod is niet ontbonden of afgeschaft, maar wel zien we nu waar het in werkelijkheid omgaat nl. om de rust door Christus aangebracht en in zijn evangelie gepredikt.

Hoewel in dit boekje verscheidene goede dingen staan, is het wegens zijn feilen geen betrouwbare gids voor het verstaan der Schrift.

De uitgave is sober gehouden. Het vreemdsoortig gebruik van afkortingen verdient allermintst navolging.

H. Venema

PERSSCHOUW

Naar herstel van de kanselruil?

Onder dit „kopje” schreef ds Van den Brink in het Kontaktblad van de Geref. Kerk van Eindhoven het volgende:

De voornaamste activiteiten die in het afgelopen jaar werden ontplooid tussen de Chr. Geref. kerkeraad en de onze, hebben in het teken gestaan van bovengenoemde vraag.

Op 12 en 13 januari 1966 sprak de Chr. Geref. Synode van Apeldoorn uit, dat een nauwer samenleven met een kerk van een ander verband onder bepaalde voorwaarden mogelijk was.

Dat nauwere samenleven zou kunnen uitkomen in: 1. intercommune; 2. kanselruil; 3. het aanvaarden van elkaars attestaties. Eén van de voorwaarden was, dat zulks alleen zou geschieden met kerken behorend tot een kerkverband, waarvan de Chr. Geref. Synode had geconstateerd, dat het zich in alles wil stellen op de grondslag van Gods Heilig Woord en de Geref. Belijdenis en met welk kerkverband contacten worden onderhouden via wederzijdse synodale deputaten. Aan deze voorwaarde voldoet momenteel alleen ons kerkverband.

Verder stelde de Synode de voorwaarde, dat genoegzame samensprekingen tussen beide kerkeraden hadden geresulteerd in de erkenning,

dat „er metterdaad een eenheid is in erkenning en beleving van het Woord Gods en de belijdenis der kerken, alsook van de regels, die op grond daarvan voor het kerkverband gelden”. Verder moest in eigen gemeente een, naar het oordeel van de kerkeraad, genoegzame eenparigheid van gevoelens aanwezig zijn.

Tenslotte moest de classis „lettende op de noodzaak om de eenheid en de zuiverheid der leer en der kerk-regering te bewaren, zich overtuigen van de hierboven bedoelde eenheid in de leer”.

Reeds op 25 januari (dus 2 weken na het totstandkomen van deze besluiten, reageerde de Chr. Geref. kerkeraad met de volgende positieve uitspraak:

Wij zien het als onze roeping om, geheel overeenkomstig de regeling die de Synode gegeven heeft, te komen tot hernieuwde realisering van het nauwer samenleven met de Geref. Kerk (vrijgemaakt) te Eindhoven, en daarmee tot de in oktober 1963 opgeschorte uitvoering van het besluit tot kanselruil. Het is dan ook het voornemen om overeenkomstig punt b-3 van het Synodebesluit ons te wenden tot de classis Utrecht van onze kerken ten einde haar oordeel te vragen.

Ter voorbereiding van deze stap ontplooid de Chr. Geref. kerkeraad in het afgelopen jaar een dubbele activiteit. Eén naar binnen en één naar buiten.

De laatste was gericht op de door de Synode gevraagde eenparigheid in de leer. Er bestond behoefte aan nader contact met onze kerkeraad, om te verifiëren of de eenparigheid van gevoelens, waartoe onze kerkeraden reeds gekomen waren, en waarvan verantwoording was afgelegd in „Het Getuigenis” van 1958, nog aanwezig was. In dit kader hebben wij in het afgelopen jaar drie gecombineerde vergaderingen gehouden, waarop we gesproken hebben over de toeëigening van het heil en de kerk. We kozen deze onderwerpen, omdat het te verwachten was, dat de belangstelling van de broeders van de Chr. Geref. classis zich zou concentreren op deze punten. Het is immers bekend, dat bij de landelijke samensprekingen juist ten aanzien van deze kwesties ernstige verschillen waren gebleken.

Na afloop van deze mooie vergaderingen sprak de Chr. Geref. kerkeraad zich hierover als volgt uit:

„Op grond van deze samensprekingen zijn wij tot de konklusie gekomen, dat wij ons nog steeds kunnen stellen op het standpunt, weergegeven in „Het Getuigenis” van 1958, dat er tussen onze beide plaatselijke kerken een genoegzame eenparigheid van gevoelens is op de in geding zijnde punten, ook al kan er niet gesproken worden van volkomen overeenstemming zoals dat trouwens ook binnen onze eigen kerken niet het geval is”.

Naar binnen heeft de Chr. Geref. kerkeraad zich gericht met een onderzoek naar de eenparigheid van gevoelens ten aanzien van het voorgenomen nauwere samengaan. De kerkeraad heeft dat gedaan door een gemeentevergadering te beleggen; door te vergaderen met leden, die zelf de wens te kennen gaven dóór te praten; door de zaak ter sprake te brengen bij huisbezoek en door het voorleggen van een concept-instructie voor de classis aan de gemeente. Het bleek dat sommige broeders en zusters bezwaar maakten. Deze bezwaren richtten zich met name tegen de prediking in de Geref. Kerk. Ook vreesde men verdeeldheid en verwarring in eigen gemeente. Wij mogen echter stellen dat het gros van de Chr. Geref. gemeenteleden positief staat ten opzichte van de toenadering.

De Chr. Geref. kerkeraad liet zich door de naar voren gebrachte bezwaren niet weerhouden zich te richten tot de najaarsclassis met het verzoek om „door het uitspreken van een gunstig oordeel mee te werken aan de voortgang van een zaak, die, zoals ter Generale Synode is uitgesproken „verblijvend moet worden genoemd in de gebrokenheid van de kerk des Heren in ons land en in de moeilijkheid om als plaatselijke kerken van éénzelfde belijdenis elkander te vinden en tot zegen te zijn” en waarin „een vervulling is te zien van een echt Schriftuurlijk begeren”. Ten aanzien van de bezwaren tegen de prediking van de Geref. predikant merkte de kerkeraad op, „dat de gehouden samensprekingen ons reden geven tot een grote mate van vertrouwen op dit punt”. De kerkeraad zegt dan verder: Stellig zal juist het nauwere samenleven zoals wij dit beogen er veel toe kunnen bijdra-

gen dat we in deze dingen nog meer naar elkaar toegroeien, vanuit de praktijk van de prediking zelf". Ik verklap nauwelijks een geheim, als ik hierbij vertel, dat beide predikanten maandelijks elkaars, op de ruilzondagen gehouden, preken via de bandrecorder beluisterden en op gezette tijden bespraken. Meermalen werden preken van ondergetekende zelfs op een kerkeradsvergadering de Chr. Geref. broeders afgedraaid en besproken. Dit is een duidelijk bewijs van de ernst, waarmee onze Chr. Geref. broeders te werk gingen en het verhoogt de waarde van hun konklusie.

De Chr. Geref. classis Utrecht van 20 oktober kreeg, behalve via de instructie van Eindhoven, met de zaak te maken door het verslag van de kerkvisitatoren, die bij hun bezoek aan de Chr. Geref. kerkeraad van Eindhoven reeds ruim aandacht besteed hadden aan deze zaak. Op verzoek van de Chr. Geref. kerkeraad was een deputatie van onze kerkeraad bij het tweede visitatie-bezoek aanwezig. Informatief is op deze vergadering het punt prediking weer aan de orde geweest. Verder vond de Utrechtse classis een „elftal" bezwaarschriften op haar tafel, ingediend door broeders uit Eindhoven.

De vraag kwam toen aan de orde, of nu wel van „genoegzame eenparigheid" (intern) kon worden gesproken. Hoewel dit punt naar de letterlijke tekst van de synodebesluiten aan het oordeel van de kerkeraad staat, kon de vergadering aan deze zaak toch niet voorbijgaan.

Extern speelde de vraag naar de genoegzame eenstemmigheid in de leer natuurlijk een rol. De classis benoemde een commissie die tot taak heeft, zich te overtuigen van de eenheid in de leer (extern) en die in haar onderzoek ook zal hebben te betrekken het feit, dat door de bezwaarschriften de indruk is gewekt, dat er niet genoeg eenparigheid is, intern.

Op zaterdag 10 december kwam de kerkeraad samen met deze classicale commissie. „Ons Kerkblad" van 16 december vermeldt van deze vergadering o.m. „dat de besprekingen, die van de kant van de commissie een informatief en oriënterend karakter droegen in een broederlijke sfeer verliepen. Er werd gesproken over enkele punten, die bij de samensprekingen ter sprake zijn gekomen, nl. doop- en gemeentebesouwing en de toeëigening van het heil; de positie van de Geref. Kerk (vrijgemaakt) te Eindhoven binnen het kerkverband; en de eenparigheid in eigen gemeente in het licht van de binnengekomen bezwaarschriften".

De classicale commissie zal zich binnenkort nader uitspreken inzake de te volgen werkwijze.

De vraag of de kansruil zal worden hersteld lijkt klein en onbelangrijk in vergelijking met het grote gebeuren om ons heen. Maar laat ons niet verachten de dag der kleine dingen.

De Here begint altijd bij het kleine en onaanzienlijke.

We kunnen o zo dankbaar zijn voor de vrijmoedigheid die de Chr. Geref. kerkeraad tot op dit ogenblik ontving. Misschien blijkt die nergens zo duidelijk als in de slotregels van de brief van kerkeraad aan gemeente d.d. 25 januari 1966, die we hier citeren: „Broeders en zusters, deze besluiten zijn door ons genomen in afhankelijkheid van de HERE, die ons in Zijn goedheid deze mogelijkheden geschonken heeft. Wij vertrouwen dat U één en ander biddend wilt overwegen, en dat we gezamenlijk verder mogen gaan op deze weg, waarvan we geloven, dat de HERE ons er op leidt."

Wij moeten ons schamen, dat wij in het afgelopen jaar over het algemeen zo weinig aandacht hebben opgebracht voor de zaak die de Chr. Geref. kerkeraad met zoveel volharding heeft nagestreefd.

Dat moet voor het komende jaar toch anders worden.

Laat het gebed om de eenheid van hen die bij elkaar horen en het hunkerend verlangen daarnaar, toch niet verslappen. Onze aandacht moet dan trouwens worden uitgebreid naar de nog ruimere kring van allen, die de Here Jezus oprecht liefhebben.

Het is immers: één Lichaam en één Geest, zoals wij ook geroepen zijn tot één en dezelfde hoop... één Heer, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die is boven allen en met allen en in allen, Ef. 4 : 4-6.

Ik heb diepe bewondering voor de Geref. en de Chr. Geref. Kerk van Eindhoven die zo volhardend worstelen om te luisteren naar het gebed van Christus om de eenheid van allen voor wie Hij de dood inging.

Maar tegelijk slaak je de verzuchting: hoe kan het toch dat mensen die waarachtig weten wat zonde, genade, vergeving is, zo'n moeite hebben om nader tot elkaar te komen

Laten de broeders in Eindhoven voortgaan!

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Bergentheim (2e pred.pl.): J. Bomhof te Harlingen.

Bedankt: voor Nagele: J. Geertsema te Kantens; voor Vlaardingen: C. J. Smelik te Bunschoten-Spakenburg; voor Mariënborg: R. Timmerman te Bunschoten-Spakenburg.

Contactdag van belangstellenden in de arbeid van de Geestelijke verzorging van de zevarenden wordt D.V. gehouden te Arnhem op de 2e Paasdag. Opgave daarvoor aan H. W. Boxman, Banckertplein 9, Ede.

C. Rosenbrand zal 's middags spreken over het onderwerp: **Ook uw kind.**

Bevestiging en Intree. Na bevestigd te zijn door ds. A. Kooy van Emmen deed ds. A. N. Hendriks zondag jl. zijn intree in de Geref. Kerk van Delft. De tekst van zijn intreepreek was Efeze 6 : 10.

Ds. G. Lievaart. Bij de Raad van de Geref. kerk te Loosdrecht kwam een schrijven binnen van ds. G. Lievaart (syn. predikant te Nieuw-Loosdrecht), dat hij zich via de indiening van een „officiële verklaring van vrijmaking of wederkeer" met zijn gezin heeft onttrokken aan de gemeenschap der Geref. kerken (synodaal). Hij heeft zich thans met zijn vrouw en 2 kinderen onder opzicht en tucht gesteld van de Geref. kerk te Loosdrecht.

Ds. Lievaart was van okt. 1954 tot mei 1965 predikant te Onnen, alwaar hij overging naar de gebonden kerken. In sept. van dat jaar deed hij intrede te Nieuw-Loosdrecht.

GENERALE SYNODE

Door de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg van 1 maart jl. werden onderstaande afgevaardigden aangewezen naar de op 4 april samen te komen generale synode van Amersfoort.

Primi: ds. A. Kuiper te Axel, ds. W. Vreugdenhil te 's-Hertogenbosch en de ouderlingen J. Lamain te Breda en A. J. de Visser te Zaamslag.

Secundi: ds. K. D. van Dijk te Terneuzen, ds. J. R. Wiskerke te Middelburg en de ouderlingen C. Joosse te Middelburg en D. J. Oggel te Axel.

Tertii: ds. S. Braaksma te Souburg-Vlissingen, ds. T. Dekker te Goes en de ouderlingen J. Boerma te Zaamslag en P. Duvekot te Vrouwenpolder.

Quarti: de ouderlingen J. van Dixhoorn te Axel en J. A. Roose te Hoek.

KANDIDAATS-EXAMEN

Geslaagd voor het kandidaats-examen de heer H. J. Begemann, Krugerlaan 5, Gouda.

Kerkorgel. De kerk van Zwijndrecht-Grote Lindt nam een nieuw kerkorgel in gebruik.

ADRESSEN

Middelharnis: S. de Vos, Nieuwstraat 11, tel. 01870-3059.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Op donderdag 16 maart 1967, te 15.00 uur, zal — zo God wil — de hooggeleerde heer J. van Bruggen, V.D.M., benoemd tot hoogleraar in de nieuwtestamentische vakken, zijn ambt openlijk aanvaarden door het uitspreken van een rede in de Nieuwe Kerk, Broederweg 34 te Kampen.

Des avonds om 19.30 uur hoopt prof. J. Kamphuis in een openbare academische samenkomst, eveneens te houden in de Nieuwe Kerk, na het uitspreken van een rede, het rectoraat over te dragen aan prof. C. Veenhof.

In beide gevallen wordt na afloop een receptie gehouden in de Aula van de hogeschool, Broederweg 15 te Kampen.

J. Kamphuis, h.t. rector.

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

De senaat van de Theologische Hogeschool maakt bekend: dat gelegenheid tot het afleggen van het "pro-tentamen" wordt gegeven in de week van 4-8 september 1967.

Gegadigden doen er goed aan, tijdig voor 1 september 1967 een verzoek tot het afleggen van dit tentamen bij de rector in te dienen.

Voor de senaat:

J. Kamphuis, h.t. rector.

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstraat 7, Kampen

Geref. Persvereniging „Opbouw":

adres secretaris en penningmeester: Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs

f 12.— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm

Familieberichten 15 ct. per mm

WEZEP

Gereformeerde School

Gevraagd met ingang van de nieuwe cursus een

ONDERWIJZER (ES) (vrijgemaakt)

en een

ONDERWIJZERES (synodaal)

Sollicitaties te richten aan E. VAN DEN HAM, h.d.s., tel. 05207-237.

DE TOESTAND DER DODEN

door H. W. den Haring.

Tweede druk.

Gedenk dat Jezus Christus uit de doden is opgewekt. 2 Tim. 2 : 8

Toezending na ontvangst van f 1,25 op Giro 34 69 74 van Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften, Rotterdam, Raephorststraat 20 b.

MEDEDELING AAN DE LEDEN VAN DE GEREFORMEERDE PERSVERENIGING "OPBOUW"

De eerstvolgende ledenvergadering van de Gereformeerde Persvereniging zal worden gehouden

D.V. ZATERDAG 6 MEI A.S.

Spreker: Prof. Dr. H. R. Rookmaaker.

Houdt u deze datum vrij?

Convocatie volgt.

Wegens periodiek aftreden van de bestuursleden W. Kaper (penningmeester) en D. W. L. Milo moet bestuursverkiezing worden gehouden.

De aftredenden stellen zich herkiesbaar. Desgewenst kunnen namen van tegenkandidaten worden opgegeven vóór 8 april a.s. aan het adres van de Persvereniging, van Lynden van Sandenburglaan 16 te Utrecht.

Het Bestuur.

BETALING ABONNEMENTSGELDEN "OPBOUW"

Met 1 april begint de 11e jaargang van "Opbouw".

Mogen we de lezers verzoeken hun abonnementsgelden te gireren op postrek. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met vermelding voor "Opbouw".

Ten overvloede vermelden we nog even de prijs.

Voor een geheel jaar f 12.—

Voor een half jaar f 6.—

Studenten betalen f 8,—

voor een geheel jaar

Buitenland f 15,—

Australië per luchtpost f 40,—

Andere landen per luchtpost f 25,—

Mogen we op uw medewerking rekenen?

Hartelijk dank!

De administratie